

gilitas, et conditio humana, et alias est periculum gravissimum et extremum, charitas obligat ad miserendum, præsertim quia quodammodo conjungitur tunc præceptum non scandalizandi, quatenus ille exemplo vitæ suæ facit, ut proximus summe indigens correptione eam non complectatur, quod est quoddam genus scandali; tenebitur ergo corrector se ipsum prius emendare, quatenus opus fuerit ad correptionem alteri extreme necessariam fructuose impendendam, juxta illud Matth. 7: *Ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis*, etc.

SECTIO V.

Ad quos corrigendos obliget hoc præceptum.

1. *Prima conclusio.* — Tria genera personarum considerare possumus: subditos, superiores et æquales. Dico primo, hoc præceptum obligare ad corripiendas quaslibet ejusmodi personas, si egeant correptione. Probat, quia præceptum hoc respicit miseriam spiritualem proximorum in universum; omnes autem prædictæ personæ proximi sunt proprie, et præterea sunt capaces miseriam spiritualis, sive peccati; ergo respectu omnium illarum præceptum naturaliter obligat. Peculiariter autem respectu superiorum (quod difficilius videri posset) suadet conclusio, quam etiam divus Thomas, quæstione illa 33, articulo 4, docet; suadet (inquam) primo ex usu Scripturæ, Isaia primo: *Audite principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei*, et ex aliis testimoniis non raro. Idem sumitur tum ex D. Augustino in regula, seu in epistola 109 ad monachas quasdam: *Non solum vestri, sed etiam prælati miseremini, qui inter vos quanto in loco superiori, tanto in periculo majori versatur*: et in epistola decima nona, capite secundo, ad finem, laudat Petrum, quod a Paulo sibi inferiore non dedignatus est corripere: *Atque ita, inquit, rarius et sanctius exemplum posteris præbuit, quo non dedignarentur, sicubi forte recti tramitem reliquissent, etiam a posterioribus corrigi*, etc.; tum etiam ex Gregorio statim citando, et in 4 part. Pastoral., cap. 1, admonitione quinta; ac tandem lib. 5 Moral., cap. 10. Ratio est, quia ad hunc actum correptionis non requiritur jurisdictionis, sed fundatur in conjunctione charitatis, quæ cæteris paribus, debet esse major ad superiores quam ad alios. Item sæpe ipsi magis indigent, quia et in majoribus pe-

riculis versantur, et pauciores sunt qui audeant loqui; ergo non solum est hæc obligatio, sed major.

2. *Objectio solvitur.* — Objicies, nam sæpe Patres videntur reprehendere correptionem subditorum erga prælatos; et ratio est, quia talis actio videtur esse contra reverentiam prælatorum. Respondetur duo intendere Patres: primum, in hujusmodi actibus cavendam esse omnem irreverentiam et audaciam, atque adeo accedendum esse simplici et humili animo, admonendo potius quam reprehendendo. Unde Gregorius, ut habetur in cap. *Sicut*, 2, quæst. 7: *Sicut laudabile est debitam reverentiam exhibere pastoribus, sic rectitudinis et Dei timoris est, ut si qui sint in eis qui indigeant correptione, nulla dissimulatione postponatur, ne totum corpus morbus invadat, si languor non fuerit curatus in capite*; quam sententiam repetit Nicolaus I, in sua epistola ad Michaellem imperatorem. Secundo intendunt correptionem judicalem non pertinere ad subditos; imo etiam Analetus et Fabianus, uterque in epistola sua secunda, quæ habentur in tom. 1 Epistolarum Summorum Pontificum, volunt subditorum accusationem non facile esse admittendam in judicio contra prælatos, quia est res valde suspecta, in qua jam virtute multo ante damnarunt errorem Wiclephi, dicentis prælatos peccando desinere esse prælatos, de quo suo loco agitur. (Lib. 3 de Legibus, c. 10, et l. 4, c. 9). — De modo corripiendi Summum Pontificem videndus auctor, contra Jacob., l. 4, c. 6, n. 11.

SECTIO VI.

Utrum ordo correctionis fraternæ cadat in præceptum.

1. *Notatio prima, pro decisione quæstionis circa locum Matth. 18.* — *Notatio secunda, de triplici via delationis delicti.* — *Notatio tertia, quotupliciter dicatur publicum vel occultum.* — Quinque actus notandi sunt in hoc ordine, ex Matth. 18. Primus est admonitio secreta: *Corripe eum inter te, et ipsum solum*. Secundus, correptio coram uno, vel duobus testibus adhibitis. Tertius, denuntiatio: *Dic Ecclesie*. Quartus, correptio Prælati: *Si Ecclesiam non audierit*. Quintus, coactio per excommunicationem: *Sit tibi tanquam Ethnicus*. Qui omnes actus per se singuli cadunt sine dubio in præceptum, quia eodem tenore omnes propo-

nuntur, et omnes fundantur in charitate et misericordia. Quare, licet determinatio, et modus horum actuum, ut in Evangelio proponitur, aliquid contineat positivum, tamen substantia etiam fundatur in ratione naturali, quia obligatio charitatis et justitiæ suo modo naturalis esse potest. Secundo, quoniam præcipua difficultas consistit inter admonitionem et denuntiationem, sciendum est tres esse vias, quibus delicta subditorum innotescunt superioribus, scilicet, *Inquisitionis, accusationis et denuntiationis*, ex c. *Novit*, de Judiciis. Denuntiatio autem duplex est: una evangelica, quæ fit superiori, ut patri; alia judicialis, quæ fit illi, ut ex judicio procedat, de quarum differentia, et de differentia hujus denuntiationis ab accusatione multa dici possent; sed infra, q. 68, in materia de accusatione suum habent locum. Nunc hæc differentia sufficiat, quod denuntiatio judicialis tendat ad bonum aliorum, præcipue commune, vel ipsius denuntiantis; denuntiatio autem evangelica per se primo tendit ad bonum denuntiati. Et interdum, quod considerandum est, facile fit transitus ab una ad alteram, vel una cum altera miscetur. Tertio, advertendum est delictum posse esse publicum vel occultum; sed hoc multipliciter; quoddam enim est publicum, quod dicitur a juristis publicitate facti, quia ita percrebuit fama, ut nulla tergiversatione celari possit. Alterum est publicum juridice, quia per sententiam publicam est frater condemnatus de illo crimine. Tertio, est publicum, quia a multis scitur, et in judicio probari potest, tamen non est notorium, et hoc dicitur publicum in jure, sed occultum respective. Aliud est occultum, uno tantum sciente, præter eum qui potest denuntiare. Aliud est ita occultum, ut ab uno solum sciat; nam si a solo delinquente scitur, non pertinet ad præsentem considerationem, et idem est quando multi sunt complices ejus delicti, et nullus alius scit.

2. *Prima conclusio certa et communis.* — Dico primo: ordo fraternæ correctionis assignatus loco citato Matthæi, simpliciter cadit in præceptum *per se loquendo*, ita ut non liceat aggredi secundum actum, nisi præmisso primo, quando ille non fuit efficax; et idem est de secundo respectu tertii; tertius enim respectu quarti est omnino necessarius. Conclusio est certa, et Theologorum omnium cum D. Thoma 2. 2, q. 33, artic. 7 et 8, et constat ex variis capitibus decreti citatis initio section. 4, et ex Patribus, Augustino, serm. 16;

Hilario, Can. 19 in Matthæum; Gregorio, 4 Registri, epistola 36, in fine; et Chrysostomo, homilia 62 in Matthæum, cum Anselmo, Remigio, et aliis, qui eodem modo hoc præceptum explicant. Probat primo ex textu evangelico, nam eodem modo præcipitur ordo, quo singuli actus recensentur; ergo sicut singuli cadunt in præceptum, quando occurrit necessitas illos exercendi, ita etiam cadit ordo non prætermittendi antecedentem, ut exerceatur consequens. Ratio vero est, quia correptio, quando procedit ad testium inductionem vel denuntiationem, incipit ledere proximum in fama; charitatis autem ratio postulat ut, si fieri potest, subveniamus proximo absque læsione famæ; quod certe observatum est in illo ordine a Christo Domino: ideo enim primo admonetur delinquens secreto, ut, si fieri possit, nullus alius sciat; quando vero oportet adhibere aliquem, prius adhibetur testis, quam denuntietur; propter eandem causam prælatus quoque tenetur præmittere admonitionem ante excommunicationem, quia excommunicatio est acerbissima pœna; unde ratione etiam officii tenetur prius tentare, si potest corrigere subditum suavi medio, quæ omnia bene confirmat D. Thomas exemplo medicinæ corporalis; quare merito reprehenditur Bernardinus quidam de Arevalo, negans hanc conclusionem in suo tractatu de Correctione fraterna. Sed observandum est hoc præceptum esse affirmativum, et ideo non semper obligare, sed quando charitas et recta ratio illud dictat. Unde si interdum occurrant circumstantiæ, in quibus recta ratio dictet licere vel expedire mutare hunc ordinem, tunc non obligabit hoc præceptum, ut notat D. Thomas, Quodlibeto 1, art. 13, ad finem; imo erit inutile, et aliquando perniciosum talem ordinem servare, ut etiam graves scriptores notarunt¹. Difficultas ergo est, quando liceat mutare hunc ordinem.

3. *Secunda conclusio D. Thomæ et aliorum.* — Dico secundo: si delictum proximi sit publicum, publice statim corrigi potest sine secreta admonitione præmissa: ita divus Thomas et omnes Theologi in 4, distinct. 19, et Canonistæ agentes de correctione judic.; patet prima ad Timoth. 5: *Peccantem coram omnibus argue, ut cæteri timorem habeant*; quomodo intelligitur illud Levit. 10: *Publice corripe fratrem tuum*, etc.; ideo, ut Augustinus no-

¹ Salmer., t. 4 in Evangelio, p. 3, tract. 11. — Valent., t. 3, disp. 3, q. 10, punct. 3.

tat¹, Christus addidit illam particulam *in te*, ut significaret se loqui de occulto peccato. Ratio est, quia hæc correptio publici peccati non tam ad bonum ejus qui corripitur, quam aliorum refertur, ut Paulus indicavit, *ut cæteri timorem habeant*; præsertim quia, si peccatum est publicum, jam proximus diffamatus est, ut contra illum possit judicialiter procedi. Confirmatur a simili ex capitulo primo de Pœnitentiis et remissionibus, ubi publice peccantibus publica pœnitentia injungenda dicitur. Ex quo intelligitur ita debere esse publicam correptionem, ut peccatum est publicum. Unde si non sit notorium priori modo ex assignatis in num. 1, non licet illum omnino publice corripere; si autem sit ita publicum, licebit. Denique semper pro ratione scandali et necessitatis adhibenda est correptio.

4. *Quorundam illatio ex conclusione. — Temperatur.* — Unde dicunt aliqui, quando peccatum est notum duobus, verbi gratia, non oportere servare illum primum actum, sed statim posse adhiberi illos duos testes, quod fortasse verum est, si necessitas instet ad vitandum eorum scandalum; tamen, seclusa hac necessitate, consultius erit servare ordinem Evangelii, quia licet tunc vere non corripiatur proximus mutando ordinem, tamen quoddam genus contumeliæ et maximi pudoris patitur, quando coram aliis reprehenditur, et ideo melius erit singulis occulte subvenire, et sub veniali saltem erit obligatio, raro tamen sub mortali; et eodem modo dicunt Paludanus, in 4, dist. 19, q. 4, et Adrianus, de Correptione fraternæ, secunda parte, quæstione prima, in publicis peccatis, si posset subveniri et proximo, et scandalo publico, sine publica reprehensione, nimirum secrete corrigendo fratrem, et efficiendo ut ipse suo bono exemplo tollat scandalum, ita esse servandum; quod verum est, sed raro accidit.

5. *Tertia conclusio D. Thomæ et aliorum bipartita.* — Dico tertio: si peccatum vertitur in damnum alterius, præcipue boni communis, etiamsi occultum sit, potest, moraliter loquendo, statim denunciari, omittendo duos primos actus, nisi fortasse esset certa et firma spes per illos posse subveniri bono communi sufficienter. Ita divus Thomas, artic. 7, et Cajetanus; Richardus, in 4, dist. 19, art. 3, quæst. 1; Paludanus, quæst. 4; Durandus, 4; Adrianus, in 4, ante materiam de matrimonio,

¹ Augustinus, serm. 16 de Verbis Domini.

in posteriori parte, quæst. de Correctione; Castro, 2 de Justa hæreticorum punitione, capite 23; Navarr., in Manual., cap. 23, num. 33; Sotus, de Secreto tegen., memb. 1, quæst. 4. Ratio est, quia bonum commune est præferendum, et illi sufficienter providendum, etiam cum aliqua infamia proximi, præcipue quia ipse volutarie lædit bonum commune, et ideo licitum est quasi via defensionis illud tueri, et cum damno ejus. Hujusmodi peccata sunt proditio patriæ, publica subornatio in officiis providendis, ut dentur indignis cum magno detrimento reipublicæ; peccatum hæresis, quod *ut cancer serpit*, secunda ad Timoth. secundo, et similia. Addidi vero ultimam partem conclusionis, cum D. Thoma et cæteris, in 4, dist. 19, ex illo fundamento, quod charitas obligat ad subveniendum communi bono cum minimo damno privati; ergo si potest illud defendi, et hoc vitari, utrumque faciendum est.

6. *Objectio contra conclusionem. — Responsio una. — Instantiæ ex verbis Pauli occurrunt.* — Dices: ergo nulla est differentia inter hæc peccata, quæ sunt contra commune bonum, et reliqua; patet, quia si in utrisque est spes fructus, præmittendi sunt primi actus; si vero non est talis spes, in omnibus possunt omitti. Neganda tamen est consequentia, et prima differentia sit, nam cum intercedit commune bonum, oportet ut spes fructus sit certissima, et præsentanea, et sufficienter providens, non solum in præsens, sed etiam in futurum. Ita explicat Richardus, distinctione 18, articulo tertio, quæstione prima; et ratio sumitur ex obligatione ad commune bonum, et ejus præstantia; in aliis vero sufficit spes probabilis, imo satis est non habere rationem ad desperandum. Hinc secundo fit, in prioribus peccatis talem spem esse rarissimam, et ideo moralem regulam esse, in illis posse sumi initium a denuntiatione, præcipue quia qui in hæc peccata incidunt, rarissime corriguntur; quod præcipue locum habet in peccato hæresis, maxime quando intercedit aperta contumacia; nam qui sic peccat, jam non audit Ecclesiam, unde jam transgreditur totum ordinem correptionis fraternæ, de quo Castro multa supra, et Simanc., in Institut., lib. octavo; et Cano, lib. duodecimo de Locis, capit. decimo nono. Neque obstat illud ad Titum 3: *Hæreticum hominem post unam aut alteram admonitionem devita*; nam, ut quidam volunt, illud fuit tunc præceptum Apostolicum, et expediens eo tempore, quando

non erat adhuc stabilita fides. Nunc autem potest aliud expedire, sicuti videmus in cohabitatione conjugis fidelis cum infideli, quæ nunc prohibetur, cum olim a Paulo permitteretur. Sed melius dicitur, si constet hæreticum esse vere hæreticum et pertinacem, jam illum esse semel et iterum admonitum a tota Ecclesia, et ideo statim esse devitandum et denuntiandum; si autem non constet illum ex pertinacia, sed tantum ex ignorantia etiam culpabili errare, tunc posse admoneri, ut ait Chrysostomus, eo loco Pauli; quamvis revera ibi sermo non sit, ut supra exposuimus, ad privatas personas, sed ad prælatos, neque de denuntiatione, sed de excommunicatione, quam præcedit admonitio. Tertio, notanda est alia differentia; nam cum delictum proximi non est contra commune bonum, semper persistitur in ordine correctionis fraternæ et denuntiationis evangelicæ; quando vero est contra commune bonum, quasi transgreditur hunc ordinem, et pertransimus ad denuntiationem judicialem, vel saltem miscemus illam, quia non emendationem fratris, sed commune bonum per se intendimus. Et ita tunc fit denuntiatio superiori ut judici, vel absolute simpliciter, ut ex modo quo juste potuerit, sive ut pater, sive ut iudex provideat bono communi, et denique animadvertat et vigilet. Et hinc etiam est quarto, quod in prioribus delictis mere privatis denuntiatio non debet fieri sine aliquo teste; tamen in iis quæ sunt contra commune bonum, interdum expedit admonere superiorem, etiamsi nullus sciat præter me, quia est valde necessarium bono communi, ut superior sciat et possit vigilare.

7. *Dubium proponitur et resolvitur.* — Sed quid si peccatum proximi est in nocentum privatæ personæ, ut si alteri paratur mors? Respondetur certum esse charitatem obligare etiam ad subveniendum privato proximo, quamvis non æque ac bono communi, et ideo hic magis providendum ut uni subveniatur cum minimo detrimento alterius; tentanda ergo est admonitio secreta, si est spes, quia et id facilius esse poterit, cum hæc peccata non semper proficiantur ex magna corruptione morum, et pro ratione periculi et damni, magis, vel minus certa spes sufficit. Quod si hæc via non habet locum, et infamandus est aliquando proximus, comparanda sunt detrimenta, et regulariter præferendum jus innocentis, et illi favendum; nam, cæteris paribus, imo cum aliqua inæqualitate defendere licet

innocentem, etiam cum damno aggressoris, capit. *Qui cum*, de Furtis. Ratio est, quia, ut disputatione sequenti, sectione 4, num. 20, dicemus, innocens præferendus est in ordine charitatis. Infamia vero alterius quam minima sit, maxime est curandum; in aliquo autem casu, quando magna esset inæqualitas, ut si persona peccans esset estimatione et dignitate, et ejus infamia esset illi gravissimum damnum, nocentum autem alterius esset parvi momenti, tunc dissimulandum est; quod ex prudentia pendet. Inferes: ergo si Petrus est homicida occultissimus, et tamen Paulus, propter suspicionem vel falsos testes, propter idem homicidium morte damnandus est, tenebor, vel saltem licebit mihi revelare homicidam, ut liberem innocentem. Respondetur: si is homicida per calumniam esset causa periculi alterius, erit illatio concedenda; si vero in ea re Petrus est innocens, sed aliunde ortus est falsus rumor, erit neganda, quia non est subveniendum proximo cum tanto periculo vel damno alterius, qui revera in illo secundo periculo est innocens; unde neque ipse tenetur se prodere: secus vero esset, si crimen esset probabile in iudicio, et aliquis vellet procedere via accusationis; posset enim tunc procedere, servato ordine juris.

8. *Quarta conclusio. — Peccatum occultum quid.* — Dico quarto: quando peccatum fratris est omnino occultum, et in nullius tertie personæ detrimentum vergit, tunc ex præcepto charitatis servandus est ordo, ut ante denuntiationem præcedat secreta admonitio, si sit spes fructus. Habetur ex Augustino, capite *Si peccaverit*, et cap. *Accusatio*, et cap. *Si quis*, secunda, quæst. 7. Ratio est, quia tunc mutando ordinem sine causa infamatur proximus. Item, quia ex prima conclusione hic ordo est in præcepto. Dicitur autem in proposito peccatum occultum, illud quod non est notorium, neque generat publicum scandalum, quamvis ab aliquibus sciatur, imo licet sit aliquis rumor. Ita exponunt auctores, qui recte concludunt hanc obligationem genere suo esse ad mortale, ut habetur ex D. Thoma 2. 2, quæst. 33, art. 7; Sylvestro, verbo *Correptio*, § 5, et verbo *Denuntiatio*; Angelo, eisdem verbis; Paludano, in 4, dist. 19, quæst. 4; et Soto supra, quæst. 4, conclus. 3.

9. *Objectio prima expeditur.* — Sed contra primo; nam Denter. 5 dicitur: *Qui audierit vocem jurantis, nisi indicaverit, portabit ini-*

quitatem fratris. Respondetur ex Augustino ibi, et habetur c. *Hoc ut videtur*, 2, 2, quæst. 5, Scripturam sacram non explicuisse cui indicandum sit, quia nimirum illi est indicandum qui potest prodesse, et non obesse, et si solus ille scit, illi soli, qui peccat, per correctionem secretam indicandum est.

10. *Objectio secunda.* — *Solutio.* — Sed contra secundo: nam Episcopi et Inquisitores sæpe per edicta publica præcipiunt sibi denunciari crimina, seu secreta, seu publica, quæ sæpe non sunt contra commune bonum; et quod hoc sit justum, patet ex usu, et quia expedit communi bono ut talia peccata non maneant impunita. Respondetur in hoc observandum, posse hic simul conjungi viam inquisitionis, et si tales superiores juridice interrogent, observandum an, scilicet, præcesserit publica infamia, vel sufficiens rumor, ut exponit D. Thomas, art. 7, ad 5; tunc enim tenetur quis denunciare, et respondere, et non attendere ordinem correptionis fraternæ, quia non proceditur illa via, et superior utitur jure suo in ordine ad commune bonum. Solum interdum posset explicari intentio eorum. Nam si delictum, quamvis aliquando fuerit ita publicum, jam est omnino emendatum, et non est periculum, moraliter haberi potest tanquam non commissum, et credendum est non esse eorum intentionem de hoc delicto interrogare, nisi illud expresse dicant: nam si hoc faciant, obediendum esset, quia utuntur jure suo. Si vero delicta non sint talia, ut via inquisitionis possint de illis interrogare juridice, tunc credendum est eos procedere secundum ordinem correctionis fraternæ. Et hic est servandus, ut divus Thomas, in solutione ad 5, explicat, neque aliud expedit, aut necessarium est communi bono, cui sufficit ut publica delicta puniantur, et occulta convenienti ordine charitatis cohibeantur. Neque enim per se loquendo habent superiores jus ad punienda peccata occulta.

11. *Objectio tertia, de ordine correctionis fraternæ in religionibus.* — *De qua re quoad nostram societatem auctor in 4 tom. de Religione.* — *Responsio trimembris.* — *Primum membrum de delicto de quo inquiritur.* — *Secundum membrum, de delicto omnino occulto, sed contra commune bonum.* — Sed contra tertio, nam in religionibus non servatur hic ordo correctionis fraternæ, et (ut dicitur) in Constitut. Dominican. habetur immediate esse denuncianda delicta superiori; et idem habet Bonaventura, in Exposit. regulæ S. Francisci.

Respondetur, etiam in religionibus servandum esse charitatis ordinem, tamen diverso modo, pro diversitate status, et circumstantiarum quæ in ea occurrunt; itaque servandæ et applicandæ sunt regulæ generales; nam vel denuntiatio fit, superiore ipso sic interrogante, vel quasi ex proprio officio denunciandi, et propria sponte. Si priori modo, observandum est an in tali religione juxta institutum, et consuetudinem ejus, via inquisitionis juridice servetur, et tunc observandus est etiam in respondendo ordo judicium. Nam si juridice interroget, respondendum est ad superiorem et ad ejus mentem; si vero non juridice interroget, quia scilicet est occultum crimen, ratio charitatis habenda est, sicuti etiam quando propria sponte fit denuntiatio, et tunc applicanda est secunda conclusio. Nam si delictum est contra commune bonum religionis, statim est denunciandum. Ubi advertendum est, ut peccatum aliquod religiosi judicetur graviter perniciosum religioni, non oportere ut sit crimen hæresis, vel proditio, etc., sed satis est si ex illo grave scandalum oriatur ipsis religiosis; et grave voco, non solum quod ad mortalia peccata inclinatur, sed quod in causa est, ut multi remisse et cum frequentibus defectibus vivant; nam hoc sine dubio pro ratione status est grave damnum, multo magis quam sit infamia unius religiosi circa suum superiorem; ac simile est si sit morale periculum, ut ex tali peccato gravis oriatur infamia corpori religionis, et similia.

12. *Tertium membrum, de delicto privato.* — Tertio, si peccatum sit omnino privatum, regulariter loquendo, etiam censeo licere illud immediate dicere superiori, quia si leve est, levis est etiam infamia, et magna est utilitas ei qui denuntiatur. Item similis consuetudo est valde consentanea, et fere necessaria huic statui, ut possit proficere. Si vero est gravius delictum, vix fieri potest ut non noceat multis propter magnam familiaritatem, et communicationem inter religiosos ejusdem domus; sæpe etiam est grave periculum infamiæ totius religionis, et deinde vix potest esse rationalis spes emendationis perfectæ sine superiore; quia aut religiosus peccat ex malitia et consuetudine, et tunc per se patet difficultas; aut ex fragilitate, et tunc oportet tollere occasiones: illis enim manentibus, non potest existimari firma emendatio; illæ autem tolli vix possunt absque superiore. Accedit, quod cum religiosi profitentur religionem, vel tacite vel expresse renuntiant aliquo modo juri quod

habere possunt ad hujusmodi famam et ordinem. Tacite quidem, quia, hoc ipso quod profitentur perfectionem, et efficiuntur membra corporis quod ad illam tendit, volunt secum agi illis mediis, quæ illi fini sunt magis consentanea. Præterea, quia sicut se totos et omnia sua dedicant religioni, ita ipsa, potius quam illi, habet dominium famæ eorum. Explicite autem si fortasse in religionis instituto id expresse contineatur, quod non est contra charitatem, quia licet inepte et sine causa infamare se, aut permittere se infamari sit illicitum, tamen cedere alicui famæ propter majus spirituale bonum, et proprium, et communitatis, est valde rationi consentaneum, præcipue cum hujusmodi infamia fere nulla sit, ut in proposito: et hoc sensu habet veram sententia Richardi, in 4, distinctione 19, quæstione illa prima, dicentis in religionibus non servari necessario hunc ordinem. Idem habet Angelus, verbo *Denuntiatio*, numero decimo, et dicit esse communem, et est plane sententia D. Thomæ partim citato art. 7, clarius Quodlibeto 11, art. 13. Quæ tamen omnia regulariter intelligenda sunt; non quia hoc præceptum non obliget omnes, etiam religiosos, sed quia affirmativum est, et in eo statu raro occurrunt omnes circumstantiæ cum quibus obligat ad illum ordinem. Si tamen in aliquo casu occurrerent, non est dubium quin obligaret, ut etiam D. Thomas ibi docet; et Basilii, in Quæstionibus longioribus, quæstione 46; et Augustinus, epist. 109. Ratio est, quia charitas omnes et ubique obligat, et nullus cedit juri charitatis; quocirca notanda sunt verba D. Thomæ, in citato Quodlibet., in fine corporis: *Quia propter varias circumstantias (inquit) non potest certa regula assignari, ideo habendum pro regula est, quod in omnibus istis servanda est charitas, et quod melius et magis expedire videtur, et si hoc intendat, scilicet, emendam fratris, et servet, quantum potest, bonum charitatis, tunc denunciando non peccat.*

13. *Primum corollarium ex quarta assertionem.* — Ex hac conclusione colligitur primo: si primus actus correctionis non fuerit vel non speratur utilis, non statim tentandam esse denuntiationem, sed prius esse tentandum secundum actum, et adhibendos testes, si tamen sit spes. Hoc clare constat ex rationibus allatis. Unde ex rationibus una est, quod non potest quis legitime denunciare, nisi posset aliquomodo probare, ut colligitur ex Evangelio, et habetur cap. *Inquisitionis*, de Accusationibus. Ratio est, quia sine ulla

probatione prælatus non tenetur nec debet fidem adhibere, atque adeo nec suo officio fungi. In hoc tamen fere sufficit unus testis, quia ipse denuntians admittitur tanquam alius testis, ut habetur in capitulo *In omni negotio*, de Testibus, et colligitur ex Evangelio ibi: *Unum vel duos testes.* Ratio est, quia non tendit hoc negotium ad vindictam, sed solum ad commodum et emendationem.

14. *Observatio prima circa adhibendos testes inter corrigendum.* — *Circa id, Durandi et Altisiodor. opinio.* — *Verior opinio.* — Duo tamen observanda sunt. Primum, interdum esse peccatum notum alteri uni, vel multis, et tunc in corrigendo testis est adhibendus ex his qui noverunt delictum, ut vitetur nova infamia: interdum vero unus tantum delictum novit, et tunc quidam voluerunt, si privata correctio non sufficit, esse cessandum, neque esse adhibendos testes; ita Altisiodor., lib. 3 Summæ, tract. 25, cap. 2; Durand., in 4, dist. 19. Quia non potest infamari frater in crimine omnino occulto, et quia talium testium inductio esset inutilis, quia illi non possunt postea coram prælato testificari, cum ex solo corrigente delictum noverint. Contraria tamen sententia certa est, et communis, colligiturque ex illo verbo Evangelii: *Adhibe tecum*, etc. Ratio est, quia hæc fama proximi postponenda est bono animæ ejus, ut jam dicam, et quia non est inutilis talis inductio: nam primum adhiberi possunt testes, ut observent et videant peccatum alterius, ut ex Evangelio colligitur. Nec hoc est (ut inquit Augustinus) *observare fratrem*, sed est medium necessarium et commodum saluti ejus adhibere; deinde quando hoc fieri commode non posset, adhibentur saltem ut testes correctionis. Primo ut frater magis erubescat, et si neget opus suum esse peccatum, testibus convincatur, ut divus Thomas dicit, citata q. 33, art. 8, ad 3. Item, ut is qui corrigit, possit probare effectum quod in se erat. Item, ut alter coram testibus cognoscat peccatum, nam tunc esse poterunt testes in denuntiatione; sed in hoc cavendum est, ut, si unus testis sufficiat, non adhibeantur duo, propter eandem rationem vel vitandæ, vel minuendæ infamiæ.

15. *Observatio altera ex D. Thomæ.* — Secundo, observandum est, ex D. Thomæ, citato art. 8, ad 4, eum testem, quem adhibeo, posse esse ipsum prælatum et superiorem, non ut superior est, sed ut privata persona, quia ipse potest existimari utilior ad effectum

secretæ admonitionis. Item quia pauci sunt qui servant secretum, et de superiore id facilius credi potest, nimirum non infamatum subditos apud alios. Sed in hoc est prudentia servanda: nam in individuo fortasse magis irritaretur proximus. In eo tamen casu, si alter emendari nolit, superior procedere non potest, nec superioris actum exercere, nisi fortasse peccatum sit contra commune bonum; tunc enim recurrit tertia conclusio posita n. 5.

16. *Secundum corollarium commune D. Thomæ et aliorum.* — Ultimo principaliter colligitur in hoc genere delictorum, tunc deum licere immediate denunciare peccatum fratris prælato, prætermisiss duobus prioribus actibus, quando de eorum utilitate non est spes. Ita D. Thomas et omnes. Ratio est, quia, ut ex Evangelio constat, quando per priores duos actus non consequimur effectum, denunciandum est; ergo si illi creduntur futuri otiosi, prætermitti possunt. Et confirmatur, quia utroque modo infamatur aequaliter proximus circa prælatum; et illud postponitur propter bonum animæ in uno casu; ergo in altero. Sed contra. Non enim faciendæ sunt mala propter bona; sed infamare proximum est per se malum; ergo. Respondetur detractionem quidem esse per se malam, tamen manifestationem peccati proximi non esse per se detractionem, neque intrinsece malam; unde licet ea uti tanquam medio necessario ad majus bonum proximi, quam sit conservatio famæ ipsius apud superiorem; servatis tamen debitis circumstantiis, ut dictum est.

17. *Quæstiuncula.* — *Partem negativam sequitur Soto.* — *Affirmat Richardus, et indicat D. Thomas.* — *Auctoris judicium.* — Dubitari autem potest, si speretur emendatio fratris per priores actus, tamen per prælati emendationem speretur cum multo majori fructu, an tunc liceat statim denunciare. Soto negat, quia non possum mutare ordinem charitatis, nec lædere proximum in fama propter utilitatem, sed propter solam necessitatem. Richardus, supra, art. 4, affirmat, et divus Thomas, in diet. Quodlib., indicat, quia illud majus spirituale bonum præferendum est; sicuti medicus corporalis prudenter utitur acerbiori medicina, quamvis non sit valde necessaria, si tamen esset valde utilis; nam religiosi instituti est ad perfectionem tendere; sancte igitur potest tale aliquod institutum ob majorem subditorum spiritualem profectum, cum illud suscipiunt, ab eis exigere ut sint contenti, ut eorum defec-

tus, ommissa fraterna monitione, ad prælatum paterne deferantur. Itaque hæc sententia secunda fere semper in religionibus est sequenda. In aliis vero, qui magis sunt sui juris, et magis pendent ex fama vel infamia, et minus tenentur ad majorem et spirituales fructum, non est facile illa utendum, nisi in eo casu in quo timeatur probabiliter de perseveranti emendatione, vel certe ille major fructus sit notabilis.

18. *De duobus actibus ultimis ex propositis initio quæstionis.* — Circa duos actus ultimos, qui ad superiorem spectant, solum est advertendum, post factam denuntiationem, superiorem non posse juris ordine procedere, nec interrogare juridice, quia totum hoc forum est secretum. Item nunquam potest a secundo actu incipere omisso primo, quia non potest excommunicare, nisi supposita contumacia; igitur debet prius corripere, et si subditus emendatur, cessat ordo judicialis, nec potest punire delictum ut iudex, imponendo videlicet pœnam a jure statutam. Potest tamen aliquam poenitentiam arbitrariam injungere, ut putat Sotus, de Tegendo secreto, memb. 2, quæst. 4, conclusione 7. Si vero non consequitur intentum per primum actum, procedere potest ad excommunicationem, si est spes; si vero non sit, cessare debet, nisi velit tentare aliam viam inquisitionis, vel denuntiationis, etc., quando habet media, quibus juridice id fieri possit.

DISPUTATIO IX.

DE ORDINE CIRCA PERSONAS SERVANDO IN PRÆCEPTO CHARITATIS ET MISERICORDIÆ.

Consecutio hujus disputationis; recolle initium sectionis 4, disp. 1. — De hac re disputat divus Thomas variis in locis, ut 2. 2, quæstion. 26, et 31, articul. 3, et 32, articul. 9, et 44, articul. 6. Sed commodius in hoc uno expeditur; explicata enim substantia horum præceptorum, facilius intelligetur ordo; et quia misericordia non habet locum erga Deum, et amor illi debitus essentialiter includit ordinem quem jam exposuimus, disputat. 2, section. 3, ostendendo Deum esse super omnia diligendum, ideo solum comparabimus et diligentem ad se, et ad alios proximos, et ipsos proximos inter se; et quia hic ordo positus est in appetitione, qui a nobis fere explicari non potest nisi per actus et beneficia externa, ideo recte explicatur simul ordo in amore, et in

beneficentia seu misericordia, comparando nimirum hos actus ad varias necessitates hominum, tam in spiritualibus bonis quam in temporalibus.

SECTIO I.

Utrum in bonis spiritualibus teneatur homo magis sibi providere quam alteri.

1. *Ratio dubitandi pro alterutra parte.* — Ratio dubii est, quia interdum licet spirituale bonum proximi præferre bono proprio: multi enim spiritualia etiam detrimenta patiuntur, ut aliis prosint, et hoc ex charitate; veluti cum religiosus a vacando divinæ contemplationi cessat, ut ignorantem instruat. In contrarium vero est, quia supra vidimus, disput. 1, sect. 4, num. 8, charitatem potius ad sui dilectionem quam aliorum inclinare. Pro resolutione, advertendum spiritualia mala, vel detrimenta quædam esse intrinsece contraria charitati; mortalia quidem peccata simpliciter, venialia vero secundum quid. Aliud est detrimentum magis accidentarium, sed quodammodo etiam intrinsecum, ut charitatem esse remissam, etc. Aliud denique est omnino extrinsecum, ut est carere spirituali dilectione, et dulcedine, retardari ab ingressu beatitudinis.

2. *Prima conclusio.* — Dico primo: simpliciter tenetur homo se magis in spiritualibus diligere, et propriis ejusmodi necessitatibus subvenire, quam aliorum. Ita divus Thomas 2. 2, q. 26, art. 4 et 13; et alii, cum Magist., in 3, dist. 18 et 19. Ratio est, quia præceptum charitatis fundatur in inclinatione charitatis; sed charitas magis inclinatur ad se, ut disp. 1, in 4 et 5 sect. visum est; ergo maxime in spiritualibus bonis. Nam hæc etiam sunt magis necessaria, et magis propria, et intrinseca ipsi charitati. Secundo, in extrema necessitate spirituali potius debet homo sibi subvenire quam aliis; ergo similiter in aliis ordinariis. Antecedens patet, quia potius debet homo sibi velle beatitudinem æternam, quam aliis; item quia potius debet velle se amare Deum, quam ut ament alii, quia hoc continetur quasi in intrinseca et primaria inclinatione charitatis.

3. *Objicitur primo contra conclusionem.* — *Responsio.* — *Objicitur secundo.* — *Diluitur ex D. Thoma.* — Oppones primo: nam bonum commune in eodem ordine præferendum est privato, quia se habent ut totum et pars; ergo saltem bonum commune spirituale multorum

est magis diligendum quam proprium, atque adeo similis necessitas præferenda propriæ, ut in simili casu patet in temporalibus. Neganda tamen est consequentia propter duplicem differentiam inter temporalia et spiritualia; nam in temporalibus sæpe est medium necessarium ad tuendum bonum commune, pati malum proprium; in spiritualibus vero minime, quia si quis ordinate subveniat communi necessitati, vel bono spirituali, hoc ipso se amat in spiritualibus. Secundo, quia spirituale bonum respicit Deum, et malum illi contrarium est quodammodo contra Deum, atque adeo non est committendum propter ullum bonum creaturæ. Oppones secundo: charitas magis diligit quod magis cedit in gloriam Dei; sed major Dei gloria est ut plures homines sint beati, vel etiam sanctiores sint quam ego ipse: ergo etc. Respondetur ex divo Thoma 2. 2, quæst. 26, art. 3, charitatem non magis diligere id quod objective est major gloria, sed id quod est quasi effective major gloria; id est, id magis amat quo magis glorificat Deum ipse amans, non quicumque alius; item id magis amat charitas, quod Deus vult me magis amare; Deus autem vult me magis amare meam sanctitatem quam alienam, quantacumque illa sit, et ego ita amando magis glorifico Deum quam alio modo, quia hoc ipso ego magis amo ipsum; quare, etc.

4. *Objicitur tertio.* — *Responsio prima quoad locum Pauli, de quo erudite Cornelius a Lapide et Benedictus Justinianus, ib.* — Oppones tertio ex Paulo, ad Roman. 9: *Optabam ego esse anathema a Christo pro fratribus meis*, ubi Paulus desiderabat perpetuo carere beatitudine æterna propter bonum Judæorum; præferebat ergo spirituale bonum aliorum proprio et maximo. Antecedens patet ex littera, cum communi explicatione Doctorum, Athanasii, Theodreti, Theophilaeti, et maxime Chrysostomi, homilia 2 et 3 de Laudibus Pauli, et aliis in locis; idemque tradunt alii Patres: similis est locus Exodi 32: *Dimitte eis hanc novam, aut dele me de libro tuo, quem scripsisti*, scilicet, prædestinationis ad vitam æternam, ut exponit Ambrosius, libro tertio, de Spiritu Sancto, capite undecimo; indicat Basilius in Quæstionibus longioribus, quæstione tertia; et Cassian., collat. 17, capite vigesimo sexto. Ad primum locum, respondetur primo non loqui Paulum de desiderio ex charitate, sed potius ex errore et ignorantia, non quam tunc habebat, quando id scribebat, sed quam habuerat antequam Christum cognosce-